

Sisäministeriölle
9.9.2022

Asia: VN/16805/2022 Luonnos hallituksen esitykseksi Maahanmuuttoviraston automaattisen päätöksenteon oikaisuvaatimus koskevaksi lainsäädännöksi

Pakolaisneuvonta ry:n lausunto

Pakolaisneuvonta kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi.

1 Yleistä

Maahanmuuttoviraston päätöksenteon automatisointia perustellaan luonnoksessa viraston toiminnan tehostamisella ja päätöksenteon nopeuttamisella. Tämä on hyvin kannatettava tavoite, kun ottaa huomioon, että laillisuusvalvojen Maahanmuuttoviraston viivästyneestä päätöksenteosta viime vuosina antamat lukuisat huomautukset ovat vain jäävuoren huippu ongelmien laajuuteen nähden.

Ratkaisu aikarajojen ylittämisen ehkäisemiseksi ei ole kuitenkaan ulottaa automatisoitu päätöksenteko kielteisiin päätöksiin, ja näin lisätä uusi, mahdollisesti ylimääräinen vaihe prosessiin ennen varsinaisen valituksen laatimista päätöksestä.

Pakolaisneuvonta katsoo, että automaattinen päätöksenteko tulee rajata myönteisiin ja hakemuksen mukaisiin päätöksiin.

Oikaisumenettelyä Maahanmuuttovirastossa tulisi kuitenkin muuten kehittää. Nykyäänkin Maahanmuuttovirasto joskus joko oma-aloitteisesti tai esimerkiksi avustajan pyynnöstä oikaisee tekemänsä virheellisen päätöksen. Tämä vaikuttaa kuitenkin sattumanvaraiselta eikä selkeätä menettelyä ole olemassa. Oikaisumenettely, joka ei kuitenkaan korvaisi oikeutta valittaa päätöksestä, saattaisi nopeuttaa kokonaisprosessia, kun vältettäisiin turhat valitusvaiheet.

2 Virastossa käsiteltävät asiat vaativat tyypillisesti tapauskohtaista harkintaa

Maahanmuuttovirastossa käsiteltävissä asioissa päätökset vaativat usein tapauskohtaista kokonaisharkintaa. Tilanteet, joissa kokonaan automatisoitua päätöksentekoa voitaisiin asiakkaiden oikeusturvaa ja yhdenvertaista kohtelua vaarantamatta käyttää kielteisten päätösten tekemiseen, ovat harvassa.

Automaattisen päätöksenteon riskit korostuvat erityisesti kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien kohdalla. Näin on esimerkiksi perheside- sekä kansalaisuusasioiden kohdalla, jotka koskettavat myös kansainvälistä suojelua saaneita henkilöitä ja jotka luonnoksessa mainitaan automaattisen päätöksenteon piiriin otettavina asiaryhminä. Perusteena automaattisen päätöksenteon ulottamisella myös kielteisiin päätöksiin voidaan sanoa olevan selkeästi kielteisten päätösten tekemisen nopeuttaminen. Käytännössä se, että kielteisen päätöksen tekisi työntekijä, ei päätöksentekoa kuitenkaan juuri viivyttäisi, koska ilmiselvän kielteisen tunnistaa työntekijä nopeasti. Sen sijaan automaat-

tisen päätöksenteon ulottaminen kielteisiin päätöksiin asioissa, jotka vaativat hakijan yksilöllisen tilanteen huomioivaa kokonaisharkintaa voi johtaa kohtuuttomiin päätöksiin.

3 Oikeus yksilölliseen oikeudelliseen neuvontaan ja oikeusapuun

Maahanmuuttovirastossa käsiteltävissä asioissa korostuu viranomaisen neuvonta- ja selvittämisvelvollisuus. Maahanmuuttoviraston asiakkaille suomalainen oikeusjärjestelmä ja menettelyt eivät ole tuttuja, ja usein pelkkä kieli hankaloittaa asioiden hoitamista.

Prosesseja voisi nopeuttaa – sekä Maahanmuuttovirastossa että välttämällä myöhempiä turhia valitusvaiheita – panostamalla asiantuntevaan yksilölliseen neuvontaan jo hakemusvaiheessa. Tällöin olisi mahdollista välttää turhien hakemusten jättäminen tilanteissa, joissa edellytykset esimerkiksi tietyn oleskeluluvan myöntämiselle eivät täyty. Neuvonnan avulla kaiken päätöksentekoa varten tarvittavan tiedon saaminen jo hakemuksen yhteydessä voisi myös osaltaan nopeuttaa prosessia.

Tälläkin hetkellä on nähtävissä, että neuvonnan puute hakemusvaiheessa voi johtaa kielteisiin päätöksiin. Esimerkiksi kansalaisuushakemusta jättäessä tulisi kielitaitoedellytyksestä poikkeamiseksi osata vedota juuri oikeaan perusteeseen, mutta neuvontaa ei hakemusvaiheessa ole käytännössä saatavilla.

Asiantuntevan oikeudellisen neuvonnan ja oikeusavun merkitys korostuu ja on turvattava Maahanmuuttoviraston asiakkaille myös mahdollisten oikaisupyyntöjen tekemisessä.

Pia Lindfors
Toiminnanjohtaja
Pakolaisneuvonta ry